

SCOLA ROMÂNĂ.

Revistă pedagogică

pentru interesele institutelor de învățământ la Români și pentru organele lor.

Edată și redigeată de

VASILE PETRI.

Ese în 8, 18 și 28 a fiecărei luni, în numere de câte o colă, și va costa pe anul întreg 4 fl., pe o jumătate 2 fl., pe un pătrar 1 fl. v. a. Pentru România 5 fl. v. a.

Năsăud, 8 April v. 1891.

Prenumerățiunile și corespondențele sunt a să adresa la Redacțiunea „Scolei R omâne” în Năsăud (Naszód.) Pentru inserțiuni câte 5 cr. de șir și timbru.

Proiectul de lege pentru grădinile și asilele de copii în casa magnaților.

(Continuare.)

Vorbirea Ilustrității Sale Domnului Episcop Dr. Victor Mihályi.

Excelenția Vóstră, Dle Președinte!

Ilustri magnați!

Cu ocasiunea, când s'a pertractat articolul de lege XVIII din 1879, avui onóre a constata, că legislațiunea Ungariei până aici a respectat unul dintre cele mai sacre drepturi omenesci, libertatea părinților relativă la exercițiul de acésta orî de aceea natură a instrucțiunii elementare a pruncilor lor, ca nu cumva părinții să fie împedcați óreși-cum întru educațiunea pruncilor lor a straplanta însușirile lor proprii; ca nu cumva părinții să fie împedcați óreși-cum a reproduce spre gloriificarea lui Dđeu în băieții lor acele însușiri bune spirituale, care părinții însiși încă le-aú eređit.

Deóre-ce acel proiect atunci ajunse la putere de lege, înaltul guvern al instituțiunii publice cu acésta inaugură o eră nouă de educațiune a poporului, care neteșce calea spre educațiune spartană, cea îndreptată spre a desface tóte legăturile de familie.

Proiectul de lege de față este numai stadiul al doilea pe acest precipis; și de cumva tóte semnele nu înșelă, curénd se va desamăgi cel-ce se légână în credința, că în cadrul sistemului de instituțiune publică al înaltului guvern proiectul de lege despre asilele infantile forméză non plus ultra a atentatelor îndreptate spre stîrbirea le-

găturilor de familie și a drepturilor cuvenite părinților.

Cu venerațiune am salutat, ce e drept, deducțiunile în privința pedagogică corecte și înălțate la nivelul sciinței ale Excelenției Sale domnului episcop latin al Oradei-mari, dar nu mă pot reține să nu declar, că eú tocmai dintr'acele deducțiuni sunt silit să ajung la consecunțe contrare.

După-ce astfel semnalaí pozițiunea, ce o cuprind față cu acest proiect de lege, cu reverență Vě rog, magnați ilustri, să-mi concedeti, ca după 12 ani de nouă să pot apela la paciența Vóstră, când cutez a cuvęnta la obiectul de față.

Precum mi-se pare, o principală lature umbrósă a acestui proiect de lege se cuprinde în natura lui preste tot obligátore. Eú nu neg, că acolo, unde s'aú creat raporturi atât de deplorable, lățite între glóte, cât nu numai bărbatul și tata cel chemat spre aceea dela natură, ci și mama cea rînduită după natură spre paza căsenilor săi, ba și ceialalți membri de vîrstă ai familiei cu toții sunt siliți, nu din când în când, nu în mod excepțional, ci stabil a-și căuta de parte de locuințele lor pânea de tóte đilele, ca să pótă trăi; că đic într'astfel de împrejurări deplorable este de lipsă a se îngriji, ca băieții de 3—6 ani să fie ocrotiți de mîni străine. — Acésta eú nu o trag în controversă. — Băieții est mod ajunși la orfanat artificial, așede-se aceia orî sub grija altei familii private, orî înființeze-se pe parte-le orfanotrofii, case de caritate, asile infantile, grădini de copii scl. Pentru de aceștia de sigur este o facere de bine, de cumva îi aședă

în astfel de institute. Dar această facere de bine, ilustrii magnați, este foarte amară, pentru-că institutele ori-cât de bine arangiate, grija în familie străină ori-cât de umană, îngrijitoria sau doica calificată după ori-care metod, nici-odată nu este în stare de a suplini educațiunea cea dela părinți.

În Ungaria caritatea creștină, zelul pentru cauză, unde se părea de lipsă, deja a și înființat astfel de institute: și de cumva de sine nu se va ivi zelul pentru asemenea așezăminte, influența din străinătate s'ar fi îngrijit să stîrnescă interes în această privință.

Dar într'o țară ca aceea, unde prin înțelepciunea legislațiunii s'a făcut provisiune, ca majoritatea precumpenitoare a cetățenilor să pótă fi proprietară de avere nemișcătoare; într'o țară ca aceea, unde industria cea mare numai treptat se pôte desvolta, dar în desvoltarea ei nu e în stare a jigni, a ruina ori a nimici industria cea mică; într'o țară ca aceea, unde bărbatul cu sudorea feței sale de comun câștigă atâta, cât se recere spre aceea, ca, prelângă circumspecțiunea cruțătoare a muierii, să-și pótă susține familia întrégă; în Ungaria, ȕic, unde în procente întregi nu, ci pôte numai în frântură neînsemnată se pôte nota numărul acelor familii, care se nu aibă locuințele lor proprii, sau vatra lor proprie și menagiul propriu al casei; ca într'astfel de țară cu proiectul de lege despre asilele infantile să se tenteze o cură generală și regnicolară a unui rău, care nu este general: după convingerea mea ar fi o provisiune, încât pentru extensiunea ei, superfluă. În cazul cel mai bun, magnați ilustrii, numai spre remediul răului, ce ici sau côlea, excepțional însê aievea se ivesce, subverséză necesitatea de a înființa asile infantile, și atunci ca a unui remediu paliativ, care a-l întrebuiința, abstrăgînd dela inițiativele private ori sociale, s'ar păre a fi pôte mai chemat autoritățile orfanale, și a fi mai indicate, ca acele să se întromită într'astfel de trebii.

Mare pond se pune pe aceea, ca acest proiect de lege să se primescă, si Exelenția Sa domnul ministru a atins, că sila impusă într'acest proiect de lege nu este obligătoare preste tot, ci numai acolo, unde există grădini de copii și asile infantile, și numai acolo, unde părinții sunt depărtați de acasă, și acolo, unde părinții nu legitiméză, că neîntrerupt pot să împărtășescă pe băieții lor de îngrijirea recerută.

Magnați Ilustrii! Eū recunosc, că partea primă a problemei proiectului de lege se referesce la absența părinților, încât §. 1 dispune, că problema grădinii de copii este în absența

părinților de a scuti pe băieții lor prin grije și ocrotire de primejdiile, ce i-ar puté ajunge. Dar însuși textul proiectului de lege nu stătorește, ce să se întimple cu băieții aceia, ai căror părinți numai de excepțiune și provisor se departă de acasă; legea într'astfel de cas nu concede nici aceea, ce de altmintrelea adese-ori este neîncunjurabil, ca adecă persoane apartinătoare de legătura casei și a familiei să pótă substituiti pe părinți întru grija pruncilor și a băieților. Acesta cel puțin nu este apriat expres în proiectul de lege; ér în proiectul acesta de lege, care pătrunde în sanctuarul familiei, după convingerea mea numai »expresă docent,« și aici cu anevoe sar concede câmp larg la interpretațiune.

Dară problema grădinilor de copii nu este, numai ca să se scutescă băieții de primejdiile, ce i-ar puté ajunge, ci într'a două linie ca să ajute pe băieții întru desvoltarea lor intelectuală și morală prin deprinderea istețimii și a facultăților mentale și să-î dedee la ordine și curățenie. La acesta a două problemă proiectul de lege nu mai ȕice, că în »absența părinților,« ci preste tot stătorește de problema asilelor a deda băieții la curățenie și la ordine și, prin deprindere amesurată etății lor, a-î ajuta pe aceia întru desvoltarea istețimii, a minții și inimii lor.

Er că restricțiunea apriat admisă în partea primă a problemei, în partea a două aceleia învederat este exclusă, acesta îmi voiū lua voia a o și dovedi. Nu că dóră înalta legislațiune sau proiectul de lege nu ar recunósce, că părinții sunt capabili a-și deda băieții la istețime și a purta grije de educațiunea lor corporală; ci pentru-că nu se îndestulesce cu aceea desvoltare intelectuală și morală, care părinții după natura lucrului pot să o întindă băieților.

Cu tóte aceste, magnați ilustrii, eū nu mă îndoesc a concede, că acest proiect de lege nu impune în aceeași măsură tuturor părinților sila aici contemplată a asilelor infantile, ba sunt de părere, că acest proiect de lege contemplă sila acesta numai pentru o parte a cetățenilor patriei, deóre-ce numai pe o parte a cetățenilor o ține de necapabilă spre aceea, ca să-și împărtășescă băieții neîntrerupt de îngrijirea recerută. Indrănesc a atinge, că §. 4 al acestui proiect de lege ȕice, că acolo, unde există asil infantil sau grădină de copii, fiecare părinte este obligat a-și trimite baietii de 3—6 ani în asilul infantil sau în grădina de copii, de nu cumva dovedesce, că de aceia însuși se îngrijesce acasă, ori că a luat măsurile recerute pentru îngrijirea lor.

Er, că unde să se înființeze grădini de copii și asile infantile și unde ba, acesta o stătorește

§§-ii 15 și 16. În §. 19 se desfășură, că statului îi stă în drept și în putere a înființa grădini de copii acolo, unde raporturile speciale ar pretinde aceea. Dară că de ce natură să fie aceea continuă îngrijire recerută, care o contemplă aici proiectul de lege, acesta o spune §. 8, întru care se înșiră acele cerințe, dintre care, de cumva părintele orî-și-căruia nu este în stare a face destul, se ivesce sila și obligamentul să-și trimită băiatul în grădina de copii. Decî însuși textul proiectului de lege pôte să convingă orî și pe cine despre aceea, că acel proiect obligamentul asilelor infantile preste tot îl impune cetățenilor diferiți după ținuturi. Aceea o mărturisește și raportul comisiunii administrative și judiciare a casei mag-naților de data 13 Februarie 1891.

Din parte-mî cutez a observa numai atâta, că băiatul întru început cugetă în esență ca instrumentul inteligenței părinților; el nu e capabil de a cugeta fără de idei metafisice și morale; e incapabil de a avé idei de aceste fără limbă, ér a grăi numai așa începe, dacă în cercul familiei, la póele părinților, se desvóltă într'nsul facultățile-î mentale, ce zac părăginite.

Decî dacă părinții aședă fundamentul educațiunii băiatului, deóre-ce proiectul acesta nu se îndestulesce cu acel fundament, care fiecare mamă de trebă din patrie este capabilă a-l clădi în inima și mintea băiatului ei: postulatele cuprinse în §. 8 dovedesc deajuns, că orî își îngrigesce mama băiatul după puțința ei orî ba, ea va fi constrinsă a-și trimite băiatul în grădina de copii, îndată-ce dînsa nu este capabilă a face destul orî-și-căruia dintre postulate, și nici starea-î nu o ajută să țină educator ca acela, care se substituie pe părinți întru împlinirea aceluî postulat. Cu acesta este dovedit, că sila asilelor infantile se întinde preste tot asupra tuturor cetățenilor din diferitele ținuturi ale patriei.

Din sila acesta isvoresce altă lature umbrosă a proiectului de lege; el este un amestec în dreptul de familie al părinților, de aceea pedepsește în modul cel mai simțit pe părinții în-șiși. El destramă legătura în viața de familie, de aceea nu pôte fi nici folositor, nici salutar, deóre-ce este un interes al țerii a susține legătura de familie, ér a forfecă drepturile ei nu este consult.

(Va urma.)

Herbart, biografia și principiile sale pedagogice și influința lor asupra pedagogiei.

Tractat de Iuliu Pop, învățător la scóla normală din Năsăud.

(Cetit în adunarea generală a reuniunii învățătoresci „Mariana“ la 16 Mărtisor 1891.)

„Und ich gestehe gleich hier, keinen Begriff zu haben von Erziehung ohne Unterricht, so wie ich rückwärts, in dieser Schrift wenigstens, keinen Unterricht anerkenne, der nicht erzieht.“

Herbart.

Întocmai pe cum ne atrag atențiunea unele stele de pe bolta cerescă, în nopțile senine, prin lucirea lor cea vie, cari — prin aceea proprietate specifică — se impun óre cum ele de ele ca conducătoare sororilor lor mai puțin luminoase; chiar astfel ni-se întemplă și atunci, când ne aruncăm privirea asupra celor mai perfecte ființe pământesci, adecă asupra ómenilor: dăm de stele, cari, în dílele cuprinse de nori negri, respândesc o lumină estraordinară, în virtutea căreia aceste ni-se presintă ca conducătoare ale genului omenesc.

Acești sorî terestri sau spirite mărețe ne sunt cunoscute sub numirea de geniî.

În tóte branșele vieței sociale sau arétat astfel de stele luminoase, spirite mărețe orî geniî, de când își aduce aminte vechia Istorie a universului până în timpii mai recentî.

Au nu ca un astfel de sóre, spirit măreț orî geniî, ni-se presintă, prin vécul al IV-le a. Cr. Macedoneanul Alexandru, destins cu atributul de »mare« în urma faptelor sale mărețe, îndeplinite pre câmpul crunt aluî Marte? Și putea fi privit el ca alt-ceva de lumea de atunci, în genere, și de grósnica mulțime condusă de acest măreț spirit până la undele selbatece ale rîuluî Ganges, în specie?

Orî dóră sunt figurî mai puțin strălucitoare: un Caju Iuliu Cesar, carele fu fericit a nu se înșela în credința, că »Vócea poporuluî e vócea luî Dđeú,« sau un Napoleon Bonaparte, carele ca prin minune se ridică dela cort până la cel mai strălucit tron european, ca se cađă ca un meteor cu atâta repediciune?

Și unul și altul ardea de dorul de a vedé un sóre lucind pre bolta cerescă și un împérat domnind în lungul și latul lumeî cunoscute.

Vederile și gândirile celuî de ântâiú au fost studiate de al doile, al treile a sciut de faptele améndurora; astfel faptele celuî de ântâiú au servit drept stimulator pentru al doile și ambiî pentru al treilea.

Aceste spirite mărețe se caracteriséză prin o agerime de minte și cutezanță estraordinară, prin o activitate, ce nu cunosce ostenelă, și de cele mai multe ori prin o abnegațiune admirabilă.

Au nu aceste însușiri se oglindéză și în ființa lui Columb, carele cătră sfârșitul vécului al XV-le, nemulțămít cu pământul Europei culte, se urcă pe azuria mare nesecură, pentru a descoperi o lume cu totul tot necunoscută lumii cunoscute?

Sau cari sunt trăsăturile, cari caracteriséză pre un Vasco di Gama, carele în urma succesorilor lui Columb devine și mai cutezător și deschidând calea în jurul Africeii de Sud până în Indií, își scrie numele cu litere de aur în cartea vecinicieii?

Dar nici lumea pedagogică n'are motive de căință în privința acésta; căci orizontul ei nu numai, că n'a fost lipsit de astfel de sorí terestri; ci din potrivă ea se póte mândri, că pe al ei orizont s'aú arétat stelele cele mai viú strălucítóre și cele mai dátátóre de vieță pentru omenime. Pe orizontul acéstei lumí s'a arétat Stéua vestítă de stele, cea necuprinsă de mintea omenéscă, la a cărei rađe blânde s'a creat împéráția iubirei, dându-se prin acésta lovitura cea mai sdrobotóre selbătécieii inimeii și întunerecului minții: balaurul, în potriua căruia omenimea pórtă lupta de vécuri; pe orizontul acéstei lumí apare cu câte-va vécuri mai târđiú spiritul măreț al Ateniianului Socrate, care ca nimene altul dintre muritorii de atunci arată în mod intuitiv omenimeii: că nu scolasticismul sec, ci natura liberă e aceea, ce conduce tinerimea la judecata dréptă, la cunoscerea de sine, carea este începutul înțelepciuneii, și la moravurile curate, cari condiționéză fericirea neamurilor.

Geniul acéstuia se reveléză mai târđiú în idealul lui Comenius în vécul al XVII: de a ferici genul omenesc prin crescerea mijlocítă de instruciune. Cartea sa epocală »Didactica magna« se póte privi cu tot dreptul ca prima încercare pentru o teorie completă a educațiuneii, carea ajunsse însă a se realiza numai de geniul luat de subiect pentru disertațiunea presentă.

Aceste rađe de lumină se pot ușor observa de ochiul scrutător în spiritul măreț, în sórele terestru Rousseau, cel, care la tema pusă de academia de Dijon »Dacă sciințele și artele promovéză ori nu îmbunătățirea moravurilor?« respunse cu »Nu!« aducând drept argument moravurile mai bune din Sparta față cu cele din Atena, și bunătatea moravurilor din Roma veche față cu desfrénul Romei din timpurile mai ulterióre, Rousseau, al căruí credeú a fost, că:

»Totul e bun, cum ese din mânilé creatorului; totul degeneréză sub mânilé omului!« și că »Copilul nu are se facă nimic din supunere ori frică, ci totul din convingerea, că numai așa e bine!«

Sub impresiunea lui »Emil« de Rousseau, se avéntă geniul fantasticului Pestalozzi; ér din compositiia tuturor rađelor de vie lumină, respândite pe bóлта lumii pedagogice de sorii atinși până aici, se compune lumina quadruplă a mărețului spirit, a geniului lui Herbart, cu a căruí biografie și principií pedagogice, consultând opul lui Friedrich Überweg »Grundriss der Geschichte der Philosophie, dritter Theil: die Neuzeit,« prelucrat de Max Hainze și edat în Berlin la 1853; a Drului August Vogel »Geschichte der Pädagogie als Wissenschaft,« apărută în Gütersloh la 1877; tomul al X-le din scrierile lui Herbart, edate de Hartenstein în Lipsca la 1851; opul lui Dr. Kis Aron »A nevelés és oktatás-történet kézikönyve,« edițiunea II-a, apărută în Bpesta la 1875, etc. etc., — mé voiú încerca a întreținé pentru câte-va minute pre cei presentii la acésta adunare, făcând cel mai modest apel la prețuita-le atenziune.

(Va urma.)

Metodul lui Junge pentru predarea istoriei naturale în scóla elementară.

Domnule redactor!

Am cetit cu mult interes și cu o deosebită atenziune tratatul asupra acéstuí subiect, publicat în numerele 1 și 2 din »Scóla Română.«

Nu-í vorbă, metoda lui Lüben, vrënd din tóte puterile se scótă la ivélă sistemul scientific, a dat mult de lucru învățătorilor elementari, și mai ales învățătorilor nu prea orientați în studiul istoriei naturale.

Dar se nu ne facem ilusiuni. Cum véd eú lucrul, metoda lui Junge, are se fie, cel puțin la început, neaseménat mai greú învățătorilor decât metoda lui Lüben.

Junge ne spune din capul locului, că »cartea sa nu este manual, din care scolarii se învețe istoria naturală, și nu este nici compendiu, din care învățătorii se póttă preda acest obiect de învățământ.« »Nu din carte,« đice Junge, »ci din natură trebuie se predea învățătorul istoria naturală.«

Ce urméză de aici?

Urméză, ca învățătorul mai atâtăiu se-și statoréscă comuniunile de viețuire, se-și întórcă apoi privirile asupra indiviđilor, cari împoporéză res-

pectiva comuniune (animale, plante, minerale), se-î privescă și studieze în fața locului, și de și, vara și érna, mai ântâiú singur, după aceea împreună cu scolarii sei. Acest lucru cere muncă, devotament, diligință. Lângă acesta se mai adauge o altă greutate: ne lipsesc până acuma manualele compuse după ideile lui Junge.

Și cu tóte acestea n'avem încotro: trebuie să ne familiarisăm cu metoda lui Junge, pentru că singur el este în deplină conformitate cu știința naturală de astăzi, este prin urmare metoda viitorului pentru decî de ani înainte.

Și metoda lui Lüben a fost, la ivirea lui, în consonanță cu știința naturală de pe timpul acela. Atunci problema științei era a cunoște indiviđii naturale, și pentru ca mulțimea lor să nu producă confușiune, era indispensabil a-î clasifica, a-î pune în sistem. Așa a făcut Lüben.

De atunci însé știința a făcut un pas înainte, ér Lüben a stat pe loc; de aici — desfacerea. Astăzi știința are drept devisă: a cunoște unitatea vieții din natură. »Bogăția științei naturale,« dice A. Humboldt, »nu mai consistă în mulțimea, ci în înlănțuirea faptelor.« Acesta este și devisa lui Junge.

Trebuie deci să ne punem pe lucru din tóte puterile. Cât pentru mine, am meditat și eú asupra cestuini, ce ne preocupă, și rezultatul, la care am ajuns, îl pun la aprecierea învățatorimeii noastre. Mi-ar părea foarte bine, când lucrul meu ar fi începutul unei discuțiunii seriose în materie.

Considerând regiunile noastre și anul nostru scolar, eú ași satori următoarele comuniunii de viațuire:

- I. Grădina (măi virtos în Septembrie).
- II. Cúrtia economului (Octobre).
- III. Odaea de locuit (Novembre).
- IV. Omul (Decembre).
- V. Lacul (bercul, lunca) (Ianuar).
- VI. Câmpul (Februar).
- VII. Pădurea (Mărțișor).
- VIII. Pământul (Maiú, Iuniu).

La regiunea II »Cúrtia economului,« eú ași trata cu privire la opul DVóstre »Plan de lecțiunii,« următoarele materii:

A. Bieniul I (învățământul intuitiv): 1. vaca, 2. calul, 3. porcul, 4. pisica și șórecele, 5. găina, 6. rața, 7. frágariul orî altă plantă, 8. Apa (a se vedé »Scóla Română« cursul I, pagina 26).

B. Bieniul II.

1. Boul și bivolul.
2. Óea și capra.

3. Cânele.
4. Gásca.
5. Rundunica.
6. Nucul.
7. Urzica mórtă.
8. Sarea.

C. Bieniul III.

1. Asinul.
2. Liliacul.
3. Curca.
4. Vrabia.
5. Porumbul (animal).
6. Socul.
7. Ciumătóea.
8. Ferul.

Capul lucrului este tratarea. Despre acesta cu altă ocașiune.

B.

Adunarea generală a reuniunii învățătorești „Mariana.“

(Continuare.)

VI.

Tractarea numărului unsprezece.

Lecțiune practică de 1/2 órá în clasa I-ă a scólei de fetițe din Năsăud cu ocașiunea adunării generale a reuniunii „Mariana“ ținută la 16 Marte 1891 după planul următor:

1. Repetițiune.
2. Infățișare și abstracțiune.
3. Scrierea cifrei.
4. Operățiunii a) adaugerea, b) subtragerea, c) înmulțirea, d) împărțirea — măsurarea, e) teme diverse.
5. Aplicarea limbei magiare.
6. Resumare.

Din acest plan se tracteză în acesta prelegere punctele: 1, 2, 3, 5 și 6.

Mai ântâiú se cercă ocupațiunile domestice; ca ocupațiune domestică a fost măsurarea numărului »10.«

1. Repetițiune. Până la care număr am ajuns noi, N? (10.) Ce fac zece unimi, N? (o zece). Dar 10 crucerî? 10 deceri? 10 fl.? 10 dm.? 10 dlt.? 10 dgr.? 10 ani? Care număr l'am învățat mai ântâiú, N? (1.) Care număr urméză după 1, N? după 2?, 3?, 4?, 5?, 6?, 7?, 8?, 9? (10.) Care număr stă înaintea numărului 10?, 9?, 8?, 7?, 6?, 5?, 4?, 3?, 2?, (1.) Care număr e între 2 și 4? între 7 și 9? între 8 și 10? între 5 și 6? etc. Dóuă lucruri luate îm-

preună ce fac? (o păreche.) Ce număr este 1: cu păreche ori fără păreche, N? (fără păreche.) Numesce numerii fără păreche dela 1 în sus! dela 10 în jos! Numesce numerii cu păreche în sus până la 10!... în jos!

2. Infățișare. Să fac pe tablă 10 trăsuri și 10 puncte:

|||||

.....

Numără, câte trăsuri am făcut pe tablă, N? (10.) Câte puncte, N? (10.) Numără, câte bile sunt aci, N? (10.) Numără, câte condee sunt aci? (10.) Câte pene, N? (10.) Priviți la tablă! (se mai face sub cele 10 trăsuri încă o trăsură.) Ce am mai făcut pe tablă, N? (încă o trăsură.) Câte trăsuri sunt în șirul prim, N? (10.) Câte în șirul al doile, N? (1.) (adecă 10 tr. și 1 tr.)

Numără, câte puncte sunt pe tablă, N? (se mai face încă 1 punct de desubt.) Ce am mai făcut pe tablă, N? (1 punct). Ce se află aci pe tablă N? (10 p. și 1 p.) Numără, câte bile sunt aci, N? (10 b.) (se mai pune pe drotul al doile 1 bilă.) Câte bile sunt în șirul prim? (10.) Dar în al doile, N? (1 bilă.) Ce se află aci, N? (10 bile și 1 bilă.)

Insemnați-ve: In loc de 10 bile și 1 bilă dicem scurt... unsprèdece bile! In loc de 10 bile și 1 bilă, cum dicem scurt, N? N? N? Cor! Tot așa dicem în loc de 10 trăsuri și 1 trăsură: unsprèdece trăsuri! Cât sunt 10 trăsuri și 1 trăsură, N? (10 tr. și 1 tr. sunt 11 tr.)

Asemenea 10 puncte și 1 punct sunt 11 puncte. Cât sunt 10 puncte și 1 punct, N? (11 p.)

Aci sunt 10 condee, dincóce 1 condei, câte condee sunt aci de tóte, N? (11 condee.)

(Asemenea se iaú în mâna stângă 10 pene și în dreapta 1 péné, apoi se întrebă:) Câte pene sunt în mâna stângă, N? (se numără... 10 pene.) Da în dreapta, N? (1 péné.) Câte pene sunt în ambe mânilé, N? (11 p.) Cât vor fi 10 cr. și 1 cr., N? (11 cr.) 10 m. și 1 m.? 10 lt. și 1 lt.? 10 gr. și 1 gr.? 10 aní și 1 an? 10 fuse și 1 fus? 10 ace și 1 ac N.?

Abstracțiune. Am învățat, că 10 trăsuri și 1 trăsură sunt 11 trăsuri, 10 p. și 1 p. sunt 11 p., 10 b. și 1 b. sunt 11 bile, 10 condee și 1 condei sunt 11 condee, 10 pene și 1 péné sunt 11 pene. Așadară: de ce cu unu sunt: unsprèdece! Cât sunt 10 cu 1, N? (11.) N? N? Cor! $10 + 1 = 11$.

3. Scrierea cifrei. Unsprèdece stă din o de ce și o unime! Din ce stă unsprèdece, N? Dar de ce, N? (din de ce unimí.) Ce fac de ce unimí, N? (o de ce.) O de ce se scrie, după cum am învățat, așa (se arată și se de ce:) o de ce și nice

o unime. Citesce, N! N! N! Cor!... Cum scriem o de ce, N? (10.) Din cotro scriem de ce, N? In care loc? (în al doile.) Dar nula? (la dreapta.) In care loc, N? (în locul prim.) Aci am o de ce de pene și o péné: Câte pene sunt aci, N? (unsprèdece pene.)

Insemnați-vé: Când voim să scriem unsprèdece, adecă o de ce și o unime, mai întâi scriem de ce în locul al doile spre stânga, apoi unimea în locul prim spre dreapta, așa: 11. Acésta este cifra numărului unsprèdece. Cifra cărui număr este acésta, N? Citesce și tu N! N! Tablițele pe masă: 1! 2! 3! Condeele în mână! Scrieți fiecare cifra numărului 11 frumos! (se cercă la fiecare.) Tablițele în lăontru: 1! 2! 3!

4. Operațiuni (în numărul viitor.)

5. Aplicarea limbei magiare. Care număr l'am învățat astăzi? (11.) Câte trăsuri sunt în șirul prim pe tablă, N? (10 tr.) Cum am đis 10 trăsuri unguresce, N? (tiz vonal.) Câte trăsuri sunt în al doile șir? (1 tr.) 1 trăsură dicem unguresce: cum, N? (egy vonal.) 10 trăsuri cu 1 trăsură, cum vom dice unguresce, N? (tiz vonal meg egy vonal.) Cum vom dice 10 tr. și 1 tr. scurt, N? (unsprèdece trăsuri) Unsprèdece trăsuri dicem unguresce: tizenegy vonal! Cum vom dice 10 tr. cu 1 tr. unguresce, N? (tiz vonal meg egy vonal az tizenegy vonal.) Mennyi az: tiz vonal meg egy vonal? Hány pont van az első sorban? Hány pont van a második sorban (egy.) Mennyi az: tiz pont meg egy pont? (11 p.) Számlálj: hány golyó van ezen sorban, N? (10) Mi van a második sorban, N? (1 golyó.) Mennyi az tiz golyó meg egy golyó? (11 golyó.) În șirul prim avem câte bile, N? (10 b.) Dar în al doile, N? (1 bilă.) Cum am mai đis cu alt cuvânt »de ce bile?« (o de ce de bile.) Numărul 11 stă dară din o de ce și o unimé. Din ce stă numărul 11 N? N? N? Cor! (Numărul 11 stă din o de ce și o unime.) Cum am đis unguresce la o de ce, N? (egy tizes.) Dar o unime: cum am đis, N? (egy egyes.) O de ce și o unime unguresce, N? (egy tizes és egy egyes.) Numărul 11 stă din o de ce și o unime, unguresce se dice: A tizenegy szám egy tizesből és egy egyesből áll! Miből áll a 11 szám, N? Még egyszer, N? N? Cor! (A tizenegy szám egy tizesből és egy egyesből áll.) Să cercăm, ce număr e 11: cu păreche ori fără păreche! (se cercă la mașina de comput.) Ce număr e 11, N? (fără păreche.) Cum am đis unguresce »fără păreche?« (páratlan.) Dar cu păreche, N? (páros.) Milyen szám tizenegy, páros vagy páratlan szám N? N? N?

6. Resumare. Care număr l'am învățat astăzi N? (11.) Din câte de ci și unimí stă nu-

mărul 11, N? (din o dece și o unime.) În care loc scriem deca, N? (în locul al doile spre stânga.) Dar unimea, N? (în locul prim spre dreapta.) Ce număr e 11: cu păreche ori fără păreche? (fără păreche.)

A 11 szám: hány tizes és egyesből áll? (egy tizes és egyesből áll.) Milyen szám 11: páros vagy páratlan szám, N? (páratlan.)

Ocupațiune domestică: Scrieți până pe ora viitoare cifra numărului 11, plină laturea de compus a tăbliței! Sculați! (se ȋic rugăciunile.)

(Va urma.)

Alexandru Pop,
învățător.

Esamenul de iernă dela scôla primară din Sângeorz.

Domnule redactor!

Binevoii a da loc în prețitul DVostre ȋiar »Scôla Română« unui raport scurt despre decurgerea esamenului de iernă dela scôla confesională din Sângeorzul român.

Conferința învățătorilor hotărise ea de ea a ține esamenul în 25 Faur a. c. st. n. și așa s'a și întemplat.

La 9 ore a. m. s'a început esamenul cu clasa primă, sub presidiul dlui Maxim Haliță, de față fiind 67 scolari: 34 băiați și 33 băiate.

Începutul, ca de obicei, s'a făcut cu »religiunea«, — apoi s'a luat »învățământul intuitiv« și anume tractarea »Scôlei« și cu deosebire »odaea de scôlă«, făcându-se asemănare cu alte odăi, cu odaea de mâncare sau refectoriu, cu odaea de locuit, cu odaea de dormit etc.

De aici s'a trecut la »cetitul român« și anume: literile mici până la litera z din »Noû Abcedar românesc« de Petri; s'a cetit esercițiul cu litera f.

Scriso-cetitul a fost pe tăbliță (placă).

S'a esaminat apoi din »Aritmetică« atât în cap cât și pre tablă: adaugerea și subtragerea până la Nrul 10.

Apoi a urmat cântul.

Ecă pe scurt esamenul în clasa primă. În genere el a fost laudabil, responsuri exacte și corecte, prunci cu cea mai mare atențiune, — laudă bravului învățător dl Joan Marc, care își cunoște chemarea și și-a dat totă silința, ca să pôta mulțumi pre fiecare.

După acêsta s'a început esamenul în clasa 2-a, în care au fost prezenți 29 băiați și 30 băiate.

În acêsta clasă apriori trebuie să mărturisesc, că esamenul a fost cam de mijloc, pentru-că însuși învățătorul n'are tactică nici de a întreba, cu atât mai puțin de a ține atențiunea copiilor, el însuși punând întrebările, confunda copilul așa, încât și ce ar fi știut copilul, nu putea se răspundă, încurcându-se chiar și învățătorul, cum se va vedé din următoarele:

După ce s'a esaminat religiunea, a urmat »Cetitul român« tot din »Noû Abcedar românesc« de Petri și anume pre fața 63, bucata 8 »Scânțea.«

Aci trebuie să observ, că în acêsta clasă s'a putut vedé a fi 2 despărțeminte. Cu despărțemântul prim nici pomană de esaminat, fără numai cu al doile.

Apoi se veđi la cetitul român, cum o recitaș scolarii de-a rostul; cu gura erau la finea bucății, ér cu degetul abia pre la mijlocul bucății de cetit. Nu puteaș înțelege, ce cetesce copilul, așa de repede mergea cetitul, încât însuși învățătorul de clasă a ȋis: »Nu te păzi*, mē, căci nu mē pot eu ținea de tine!«, ér dacă ȋiceaș cătră vre-un copil să arete cu degetul acolo, unde cetesce, nici pomană; se vede a o fi învățat mehanicesce.

Tractare gramaticală cu vre-o bucată nici pomană nu a fost.

Tot așa a fost și cu cetitul din limba magiară; se fi auđit expresiunii și pronunțării, atât din partea învățătorului, cât și din partea copiilor, cât îți crepa urechile; din partea copiilor nu m'am mirat, de ôrece am veđut, că însuși învățătorul pronunță astfel — d. e. »ata« în loc de »atya«, »meg« în loc de »még« și a. m. d. Astfel a fost cu cetitul în clasa II-a, unde a propus dl învățător Vartolomeu Șorobetea.

A urmat apoi aritmetica.

Prima întrebare a învățătorului a fost: »Ce număr vor nasce 4 unități ori 4?« — Mē mir, că n'a ȋis »vor fêta«, ci a ȋis nasce, apoi ce vor nasce 3 unități de 6 ori?

Copii raspundeaș pe întrecute, fără a fi provocați, unul 14, altul 16, unul 25, altul 30, așa încât cugetaș, că e în clacă; care de care se grăbia cu responsuri, unul bune, altul rele, unul românesc, altul unguresc, încât nu sciaș, ce se alegi; — de unde ér se vede, că învățătorul nu scie ține atențiunea copiilor. Acêsta a fost calcularea în cap.

(Va urma.)

Unul din cei de față!

Varietăți.

(Înnoirea aerului în locuințe.) În timpurile mai dincôce s'a făcut descoperirea, că pământul și apa și aerul atmosferic, cu deosebire în păturile sale inferioare, sunt pline de bacile, bacterii, microbi, bureți microscopici și cum se mai numesc germeii organici, cari produc toate bôlele din lume, cum se crede astăđi, astfel că colera și tuberculoza și versatul și difteritul și tifosul și influența și fiecare morb își are bacilul seu propriu. Bărbații învețați s'au pus și au analizat aerul, în scopul de a afla numărul și înmulțirea microorganismelor, ce plutesc în el. Așa d. e. Uffelmann din Rostock a analizat aerul din locuințele ômenilor și din pregiurul lor și a aflat, că în fiecare metru cubic sunt în calcul de mijloc germeii capabili de a se desvolta: în afară de casă 240, într'o odăe de locuit ce cevaș aerisată 3.000, într'o odăită fără ferestri 27.000, într'o locuință țărănescă reu aerisată 31.000. — Freudenberg cercetând aerul de pe vârful munților din Elveția, a trebuit să analizeze doi și trei metri cubici, până a dat de un singur bacil. Tot așa de curat, ca pe munți, este aerul de pe mare. — Hesse s'a ocupat cu scôla și a constatat în fiecare metru cubic de aer: înainte de a se începe prelegerile 2.000, în decursul

*) Vrea să ȋică »grăbi«.

prelegerilor 16.500, la finele lor 35.000. De aici se vede necesitatea de a aerisa scólele c t mai des  i c t mai bine; căci ori c t de r u să fie aerul de afară,  ot e mai curat  i mai bun dec t aerul din odăi.

Dar cum se face aerisirea odăilor? Vorba este a produce în odae un curent energic de aer.  n scopul acesta nu este destul a deschide numai o feréstră sau  i tóte ferestrele dintr'un singur părete,  i trebuie a se deschide  i o feréstră sau u a din păretele opus,  i pre l ng  acest   i u a caminului, dec  caminul are u a în odae, sau u a cuptorului (sobei), dacă în cuptor nu este foc, ori de i este foc, nu ese fum. —  ntr'o odae particulară aerisirea să p te face  i numai deschid nd un geam dela feréstră  i ușa dela camin, mai v rtos dacă putem lipsi din ea pentru două-trei ore.  n sc l   ns , unde aerisirea trebuie a se face iute  i bine, se vor deschide larg tóte ferestrele  i tóte u ile, chiar  i iérna; în cazul din urmă în t mpul aerisirii trebuie se dud esc  focul în cuptor. Este de sine înteles, că aerisirea să face, când scolarii nu sunt în sc l .

(O minune a natur i.) Sunt în natură fenomene, fa a cu cari mintea omenesc  trebuie se recunosc , că de i nu le p te explica. De categoria acestora este  i fenomenul următor. Pun nd apă într'un vas deschis  i l s ndu-o să stea mai mult timp espus  aerului, să formeză pe suprafa a ei cu încetul o masă verde, lipicioasă  i gelatinos  ( n forma aiturilor, recilor, catarigelor.) Naturali tii au numit masa acest  »Materia verde a lui Pristley,« pentru că acest savant Engles a fost, care făcuse mai multe experimente asupra ei, în urma cărora el descoperi una din cele mai mari minuni, din câte natura a presintat ochiului scrutator al omului. Masa în sine este fără vi t   i nu se scie, dacă ea apar ine domeniului plantelor ori domeniului animalelor, cu tóte că ved ndu-o, vine omului a o ranja, ca pre mu chi, între plante. Dar de i masa pare a nu av  vi t , totu i globulele, din cari ea se compune, con in germe i organici  i se pot considera drept sem nt  ori ouă, din cari se p t desvolta plante ori animale. Minunea consistă întru aceea, că at rn  cu totul dela voia experimenterului, de a produce din aceste globulele, după bunul se  plac, plante ori animale. Dacă procesul de desvoltare se  nt mpl  în întunec, atunci din globulele se produc animale;  r dacă desvoltarea urm z  sub influin a lumin i, se produc plante.

Au existat  i p n  acum produse naturale, asupra cărora naturali tii n'au putut c d  de acord, dacă ele sunt a se ranja între animale ori între plante; dar ca din un product creat deja se p ti tu face, după plac, animal ori plantă, — asta cu adevărat este o mare minune.

(Tunele) se numesc gauri suterane, săpate cu măestrie printr'un deal ori pe sub un r u sau un ora , în scopul de a duce pe acolo un drum, o cale ferată, un canal, un r u etc.

Cele mai mari tunele sunt:

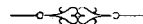
Tunelul St. Gotthard	de	14.990	metri
» Mont Cenis	»	12.220	»
» Arlberg	»	10.270	»
» Novi-Genua	»	8.260	»
» Pireneilor (proiect)	»	7.790	»
» Hoosac (Massachusetts)	»	6.480	»
» Sutro (Nevada)	»	6 000	»
» Sladridge (London-Birmingham)	»	4 970	»
» Nerthe (Marseille-Avignon)	»	4.240	»

Tunelul Wilhelm (l. Mosel) de 4.220 metri
» Blaisy (Paris-Lyon) » 4.100 »

Ma  lung  ns  dec t tóte acestea va fi tunelul Simplon de 19000 metri.

(Primire în institutele c.  i r. militare de creștere și cultură.) Cu începerea anului scolar 1891/92, în Septembre a. c. sunt de ocupat în institutele amintite 275 de locuri erariale, din cari unele întregi  i de jumătate, apoi locuri fundamentale  i locuri plătite. Aceste se împart astfel: 30 în orfanotrofiul militar, 170 în anul prim al sc lei reale inferioare militare, 25 în anul al treile al sc lei reale inferioare milit.  i 50 în primul an al academie i militare din Wiener-Neustadt  i al academie i tehnice milit. din Viena. Locurile erariale at t în scólele reale, c t  i în orfanotrofiu pot fi ocupate numai de copii de oficeri, amploia i militari, amploia i de Curte  i suboficeri. Didactrul pentru locurile plătite în scólele reale milit. este 400 fl., în academia milit. 800 fl. pl ti i în două rate anticipative la cassa institutului —  n institutele de creștere din  opron  i Hernals, pentru fice de oficer, sunt a se ocupa cu începerea anului scolar viitor 7 locuri erariale libere, 3 locuri libere din funda iunea Impărătesei Elisabeta  i mai multe alte locuri fundamentale, cu totul 23. Aspirantele trebuie să fi împlinit anul al 7-le, dar să nu fi trecut preste anul al 13-le al et tii,  i să dovedesc , că au cercetat scóle corespun toare et tii lor.  n amendou  institutele se pot conferi  i c te-va locuri cu plată, pe l nga costul anual de 500 fl.

(Timbre nouă.) Cu 1 Aprilie vor întra în circula iune spre  ntrebuin are timbre nouă. Forma acestora r m ne cea veche, dar colorea va fi schimbată. Timbrele cele vechi pot fi cumpărate  i folosite p n  în 31 August,  r dela 1 Septembre  ncep nd au valoare numai timbrele cele nouă. Schimbarea timbrelor vechi cu cele nouă se p te face gratuită la magazinele de timbre  i la perceptoratele de dare  i anume din 1—30 Septembrie. a. c.

(NECROLOG.) Cel din urmă oficer de gr ni  din fostul al doilea regiment românesc gr ni ter, s'a petrecut astăzi la morm nt. Acela a fost **Petru Tanco**, născ. la a. 1805 în comuna Monor, din p rin i economi. După sistemul de atunci a fost destinat — absolvind sc la din sat — se fie elev al institutului de creștere militar din Năsăud,  i ca atare era în a. 1817, când Majestatea Sa Francisc II cercet  institutul. E ind din institut, a întrat în armata activă  i numai după servitiul de un pătrar de secol putu înainta la rangul de oficer. A a erau timpurile, bune pentru ori cine, numai pentru aceia, întru ac ror interes s'a fundat institutul militar, nu. La a. 1851 desfiin ndu-se gr ni a, Petru Tanco remase în Năsăud, ca administrator de casarm  p n  la 1855, c nd se pension  definitiv.

Merit nesters  i-a câstigat repausatul prin purtarea evident i asupra averilor gr ni teresci. Administrarea acelora era ce e drept, în m na erariului,  ns  Tanco purta ra iuni despre ele,  i aceste ra iuni au fost baza, pre care au clădit  i au rec stigat deputațiunile numeroase trimise de gr ni eri p n  la tron, averile avute. Recuno in a în vi t  a fost pu in  ba se p te dice nimica. Unica recuno in a a fost  nmorm ntarea splendidă, care i-sa făcut. Ceremoniile funebrale le-a îndeplinit preotul  i profesorul gimnasial **Maxim Pop**, cu cooperatorul **Joan Ne cu iu**. Cel de  nt i  inu cuv ntul funebral, în care se accentuar  meritele defunctului pentru fonduri.

Jumimea studios  dela gimnasiu, cu colegiul profesoral în frunte, colegiul inv t toresc, oficerii pensionați, c ti mai sunt, onora iorii din Năsăud apoi rudeniele repausatului l'au  nso it p n  la morm nt.

Fie i  rina u or   i memoria binecuv ntat !